

STRANDVISSERIJ LANGS DE WESTKUST

Niet lang meer zal men strandvissers langs onze Westkust aan 't werk zien. Hun aloud bedrijf is niet meer leefbaar in onze tijd. Des te meer verdienen de laatsten der «houwe trouwe» die nog kruwen, kordeel leggen, mosseltrekken en paardevissen in hun zegg- ing en doening beschreven te worden.

KRUWEN

Vroeger werd aan de kust heel wat gevestigd met kruwnetten die men voor zich uit duwde. Dergelijke netten zijn thans volledig verdwenen; nabootsing is echter nog de kleine steeknetjes, die door de kinderen gebruikt worden. Deze vorm van visserij werd zelfs vaak door vrouwen bedreven.

Tegenwoordig gebruiken de kruwers sleepnetten, zoals de garnaal- vissers te paard. Buiten de garnaal vangt men meestal een paar schulletjes, of butts, en misschien een tongske. Vroeger verweet men de kruwers weleens dat zij met hun netten het «gru» (het zaad van de vis) vernielden. Immers, zij roeren de bedden van de kleine vissen om, met netten waarvan de mazen zo klein zijn, dat ze al de jonge visjes meeslepen. Dit kleingoed laten ze veelal op 't strand achter voor de zeevogels, of ze nemen 't mee als varkensvoeder, of als mest voor de akkers.

Vóór 1914-1918 werd een onderscheid gemaakt tussen een steek- net en een sleepnet. Een *steeknet* was een kruinet, terwijl een sleepnet «korre» heette.

Het kruinet werd opgehouden door een verticale plank waarop een loodrechte stok was geplaatst. Deze manier biedt het grote voordeel gemakkelijk over het zand heen te glijden, doch men vangt er minder garnaal mede dan met de kor. Hoe meer noorden- en noordoostenwind, hoe meer garnaal er te vangen valt, gedurende de lente en de zomer. Wanneer er zich veel zeegallen ophouden in de «kellen» vluchten de garnalen.

Door de kruwer wordt van oktober tot 15 november gewoonlijk haring gevangen. Van 15 december tot maart is de ijle haring aan bod. November tot eind februari is echter ook een goede tijd voor strandschollen. Rond half maart, tot 15 mei, zijn tongen en garnaal aan de beurt.

De tweede helft van de maand mei tot oktober is het dode seizoen. Dan schakelt de kruwer over naar «kordeel leggen».

KORDEEL LEGGEN

De «kordeellegger» of «hoekjeszetter» behoort tot het beeld van onze Westhoek.

Gewapend met een aasspaadje, en een rugmandje, en gekleed met hoge botten (laarzen), trekt de man bij ebbe, wanneer het water

ver weggetrokken is, er op uit om aas te delven. Eens dit werkje achter de rug lijkt het strand, met de aarde naast de gedolven holen, bezaaid met mollenhoopjes.

Daarna wordt de kordeel gespannen: een lang eind koord, waarvan op regelmatige afstand 50, 100, tot zelfs 200 touwtjes, vastgemaakt zijn. Deze kleinere touwtjes hebben haakjes (hoekjes) en heten «keisters» (zie Biekorf 1962, 389).

Bij verstokte kordeelleggers vertonen de handen een blijvende gele nicotinekleur, net zoals bij rokers. Dit komt doordat de hoekjes- zetter zijn aas «snuut».

Om met vrucht aas te kunnen delven, dient men vertrouwd te zijn met weer en wind. Bij kranktij, oostenwind en vriesweder nemen deze strandvissers hun lijnen weer mee naar huis, want dan is er niets te vangen. Wind van landszijde staat eveneens gelijk met slechte vangst.

Typisch is wel, dat de kordeelvisser in het haringseizoen netten gebruikte die aan staken waren vastgehecht. Eenmaal het haring- seizoen voorbij, werden deze staken ongebruikt op het strand achtergelaten.

Wat men zoal vangt met een kordeel? Hoofdzakelijk strand- schollen, soms ook wijting, gullen, butts en tongen. De vis die gevangen wordt met hoekjes, is bijzonder lekker. Daar hij bloed gelaten heeft, is de vis buitengewoon fijn van smaak, en vindt dan ook gemakkelijk afzet bij de echte fijnproevers.

Tegenwoordig is de vangst bij het kordeelleggen fel verminderd. Het loont de moeite niet meer. Dit komt doordat de kust totaal wordt afgevestigd door de gemotoriseerde schepen, waardoor de vis niet meer tegen het strand geraakt.

MOSSELTREKKEN

De Nieuwpoortse havengeul is nog steeds een uitgelezen broed- plaats voor mosselen. De Nieuwpoortse mosselen zijn daarbij wijd en zijd bekend, en de echte fijnproever zal meteen het verschil proeven tussen Nieuwpoortse en Hollandse mosselen: de IJzer- mossel is heel wat «malser» van smaak. Alles laat echter voorzien dat ook de mosselteelt aan onze kust spoedig tot het verleden zal behoren. De ganse Westkust telt maar één mosseltrekker van beroep meer, nl. de 65-jarige Salomon Vercouillie uit Nieuwpoort.

Tijdens de zogenaamde «bloei van het water», gedurende de maanden mei en juni, wordt het mosselzaad in grote klossen af- geschreept vanop de staketsels, dukdalven en golfbrekers. Het zaad wordt daarop in de mosselkwekerij op kaders gelegd van 2 m × 1 m, en gespannen met gaas. Van tijd tot tijd dient de groeiende mossel volledig omgekeerd te worden, opdat de onderste mosselen niet zouden stikken.

De mazout en stookolie der schepen in de haven bederven nu vaak de mosselsmaak, zodat de faam van de Nieuwpoortse mossels weldra tot het verleden zal behoren.

GARNAALVISSEN TE PAARD

Vijfentwintig jaar geleden werkten aan de Westkust nog minstens 50 paardevissers, thans zijn er nauwelijks nog een dozijn.

De paardevissers waren en zijn veelal kleine boeren, voor wie de strandvisserij een dankbare bijverdienste was en is. Voor de eerste wereldoorlog werd die visserij bedreven met ezels, deze kosten immers minder aan onderhoud dan paarden. Na 1918 werden een hele tijd muilezels gebruikt, voortkomend van de oorlogvoerende troepen. Noodgedwongen ging men later « boerepeerden » gebruiken. In februari 1960 werd de laatste gebruikte muilezel afgemaakt. Het dier, toebehorende aan Marcel Pieters, uit Oostduinkerke, had gedurende 20 jaar in de garnaalvisserij gestaan.

Veelal hebben de huidige paardevissers het beroep van vader tot zoon weten overnemen. De Oostduinkerke paardevisser Edmond Ollieux wist ons te vertellen dat zijn betovergrootvader, een zekere David Vermote, die deserteerde uit het Franse leger, ten tijde van Napoleon, eveneens de paardevisserij bedreef.

« Te rikke » van hun paard, en gekleed met oliegoed en zuidwester, doen de paardevissers een « trek » in de « kellen » bij laag water. Het paard stapt hierbij tot borsthoogte door het water. De visuitrusting die door het paard wordt voortgesleept, verschilde vóór 1940 met de huidige « korren ». Ze bestond namelijk uit een zogenaamde « schee » (een over de grond slepende plank), waarop middenin een stok bevestigd was, die dan het eigenlijk net openhield. Die schee had een breedte van een viertal meters (dus feitelijk een kruwnet). De huidige korren, die in feite nagekeken zijn van het vistuig der vaartuigen, hebben een opening van 7 à 8 meter en de netten worden nu opengehouden door twee zijdelingse planken.

Dit verbeterde tuig — de opening is verdubbeld — belette echter niet dat de vangsten der paardevissers van jaar tot jaar onrustwekkend dalen. Vroeger — we spreken van vóór 1940 — kon men na een vangst (een vangst duurt gemiddeld vier uren) 5 à 6 kg garnaal binnenhalen. Thans met moeite 2 kg. Niet zelden mag nu de paardevisser met ledige « bagge » (korf) naar huis terugkeren.

De beste vangsten worden gedaan bij « straffe » tij, of stroomtij, d.i. bij volle of nieuwe maan. De maanden mei en oktober zijn de gunstigste maanden.

Het koken van de gevangen garnaal verschilt merkkelijk van de methode die gebruikelijk is op de garnaalboten. Hiervoor wordt namelijk *vers* water gebruikt (*geen* zeewater) met veel zout (1 kg op 15 liter). Is het water op kookpunt, dan wordt de garnaal er in geworpen en er zolang in gehouden tot het water opnieuw aan

het koken gaat. Een goed aangewakkerd vuur is daartoe onmisbaar.

Kan het dan ook anders of de paardevissers hebben een beperkte, trouwe klandisie, bestaande uit fijnproevers. Toch houden nog tien paardevissers-van-beroep stand. Het zijn de Oostduinkerkenaars: vader en zoon Durand, Armand Van Billemont, Remi Dedrie, Edmond Ollieux, Marcel Pieters. De Nieuwpoortenaar Engel Zoete. De Koksijdenaars Daniel David, Depotter Kamiel en Thybaut Maurice.

Tot besluit: zoals de zaken nu staan, lijdt het geen twijfel dat binnen 10 jaar alle vormen van strandvisserij volledig zullen verdwijnen. Een stuk volksleven sterft uit, niets kan de teleurgang meer afwenden. Een lokale maar kleurrijke episode in de natuurlijke omgang van « man en zee » wordt afgesloten. Een verarming te meer van het beeld van het strand op onze Westkust.

Nieuwpoort

JACQUES BEUN

BLIJDE INKOMST VAN DE PRIMUS VAN LEUVEN

Brugge 1672

« Op den 22 november 1672 soo wiert tot Brugge met groote solemniteit inghehaelt als gheweest hebbende de eerste tot Leuven inde unijversijteijt inde philosophie eenen Jan Wouckier filius Philips, te weten commende van Ghendt met eene schuijte tot int minnewatere ende ginck van daer int huijs van Pieter Jordaens stadstimmerman. Ende alsdoen quaemen aldaer de studenten van de paters Jesuwijten alle te peerde wel gheaiusteert met trompetten ende keteltrommels. Ende de carrosse vanden bisschop met vier peerden volghde hem de welcke oock te peerde sat, ende wiert dan noch ghevolgt van veel studenten te peerde ende dan een deel carrossen met de vrienden ende andere tot wel 20 int ghetal treckende vant zas door de cathelijnestraete mariestraete steenstraete over de marckt wullestraete coorenmarckt naer den burgh.

Ende commende op den burgh wiert met een harangue door Mr. Pieter vander Wostijne ende stadts ghedeputeerde ontfanghen ende gheleyt op het stadthuys inde leede camer, ende wiert aldaer vereert met een banquet ende eenen gouden cop weerdigh ontrent 25 pondt grooten ende wiert hem door den burghmeester vande stad vol wijn toeghebrocht met gheluckwensinghe. Ende naer andere ceremonien trock naer sijn vaders huijs inde smeestraete met den selven treijn. Ende tsavonts speeldemen op den bejaert ende met pecktonnen voor de deure vereert door de stad. Ende de gheheele straete ontstaecten vier voor hunne deuren som met pecktonnen sommighe wat anders, alles in teecken van vreught ende met een ongheloovelijcken toeloop van volck. Met eene schoone maeltijt tot den vaders namp een eijnde. » — Uit het Handschrift (Rare Geschriften) van Jacques Inbona, p. 304.

VRAAGWINKEL

Vismaan

De vismaan is de nieuwe maan als ze op een vrijdag komt ; ze brengt regen mee, zegt het volk (De Bo). Waar in West-Vlaanderen is die benaming (en die interpretatie) nog bekend ?

K. V. D.

Kreien en hutten

Kreien is « de kreie (ingewand van de vis) uithalen ». Hetzelfde als « hutten ». Aldus te Heist aan zee. Enkele jaren geleden hoorde ik te Veurne spreken van « gukte platjes », d.i. plaatjes (platvis) van kop en ingewand ontdaan. Moet « gukte » niet als « g'hukte » verstaan worden, een lokale uitspraak voor « gehutte », van hutten ?

K. V. D.

Gerecht voor pestlijders

Pestlijders, en ook pestverzorgers, die de stadsreglementen bij « contagieuse ziekte » hadden overtreden, waren strafbaar en moesten voor de schepensbank verschijnen. Niet echter in het schepenhuis. De magistraat zetelde, uit hygiënische voorzorg, in een open venster van het schepenhuis en sprak vanuit de hoogte het vonnis uit. Zo was het gebruik o.m. te Rouen in de pestjaren 1637 en 1649. Zijn er in Vlaanderen voorbeelden van een dergelijk pestgerecht ?

P. M.

Zuid-Vlaanderen

Wanneer en waar is deze benaming opgekomen als equivalent van « Frans-Vlaanderen » ? In de woordenboeken komt dit neologisme niet voor. Het ware wenselijk het verschijnen van die term nauwkeurig (met boek en blad) vast te leggen.

H. J.

Familie De Vooght dit de Gryse

Is Pieter De Vooght (1613-1693), zoon van Jacques en van Anna de Gryse, de eerste De Vooght die de naam de Gryse heeft opgenomen ? Hij cumuleerde die naam in 1679 (en vroeger misschien). Zijn zoon Engelbert, die in 1700 trouwde met Marie-Françoise de Thiennes, draagt ook de naam « de Vooght de Gryse ».

L. V. C.

Pimpernelle caes

Welk een soort kaas was de « pimpernelle caes » die ik o.m. in de rekeningen van het St.-Janshospitaal te Brugge ontmoet in de jaren 1700 ?

E. V. D.

Redactie en Beheer : A. VIAENE, Annunciatenstraat, 82, Brugge

Abonnementsprijs : 125 F.

Postrekening : 2335.37

Drukkerij G. BARBIAUX, Minderbroedersstraat, 20, Brugge

BIEKORF

WESTVLAAMS ARCHIEF

VOOR GESCHIEDENIS, OUDHEIDKUNDE

EN FOLKLORE

DAT IS EEN LEER- EN
LEESBLAD VOOR ALLE
VERSTANDIGE VLAMINGEN
GESTICHT IN 1890
DOOR GUIDO GEZELLE

VERSCHIJNT MAANDELIJKS TE BRUGGE

64e Jaar

2

Schrikkelmaand 1963

OUDE HUISNAMEN TE BRUGGE

DE VERONIKE

In vijf van de zes stadswijken of zestendelen van Brugge was er oudtijds een huis dat de naam *de Veronike* droeg. Het kadaster van 1580 noemt :

de Virginycke in de Hoogstraat (St.-Donaaswijk) ;

de Veronycke in de Korte Vuldersstraat (O.-L.-Vrouwewijk) ;

de Virginycke in de Kuiperstraat (St.-Niklaaswijk) ;

de Groote en de Cleene Veronycke in de « Zoutterstrate » (Beurs-Academiestraat ; Karmerswijk) ;

de Veronica in de St.-Jacobsstraat (St.-Jacobswijk).

Alleen de St.-Janswijk had, voor zover we weten, geen Veronike. Het Onze Vrouwe-zestendeel daarentegen had zelfs een Veronikestraatje, dat in de Goezeputstraat uitliep.

Vóór 1500 houdt de huisnaam stand als *de Veronike*, de normale mnl. vorm uit de vrome literatuur en de archeologie. In de 16e eeuw gaat hij nieuwe wegen op : nevens *de Veronica* (1558), *de Veronycke* (1580) treden de vormen *Vieronycke* (1540), *Virginycke* (var. Virgenicke, Virgonycke) naar voren. Het woord ondergaat blijkbaar een crisis, de betekenis is niet meer duidelijk ; einde 16e en begin 17e eeuw verkeert het in een staat van ontbinding : de eerste lettergreep wordt als het telwoord *vier* opgevat en het tweede lid wordt zelfs een meervoud : *de vier gnycken* (al. guycken) in 1580, het *vier genijcke* straetken in 1656.